



Із бронзовими медалями повернулися з ХІ Всесвітньої шахової олімпіади чоловіча та жіноча команди України. Це тріумф, успіх чи просто закономірний результат? Виявляється, однозначну відповідь дати нелегко, а щоб бути об'єктивним, варто не тільки розглянути перипетії нинішнього виступу наших шахістів, а й звернутися до історії їхньої участі в цьому найпрестижнішому командному шаховому змаганні.

54

## Турецький гамбіт



Turkey

Післямова до Всесвітньої шахової олімпіади в Стамбулі

Олександр МАЛІЄНКО,  
кандидат у майстри спорту з шахів

### Є що згадати

Відлік історії «Турніру націй», як ще називають Усесвітню шахову олімпіаду, розпочато 1927 року, коли в Лондоні 16 збірних команд розіграли перехідний Кубок лорда Гамільтона-Рассела. Дворічний цикл змагання переривався тільки на час війни, і за 85 років загалом відбулося сорок шахових олімпіад. Наші шахісти у складі українських національних збірних почали виступати в них із 1992 року, коли кількість країн-учасниць перевалила за сто. Сказати, що забезпечення команд було мізерним – нічого не сказати. Достатньо згадати такий факт: на свою першу шахову олімпіаду, що відбулася в столиці Філіппін Манілі, команди поїхали за кошти... лідера збірної, львівського гросмейстера Василя Іванчука. Пам'ятаю, як після повернення львів'янин був приємно здивований, що гроші за вказівкою Президента України Леоніда Кравчука йому досить швидко повернули.

Попри складні умови підготовки й відсутність матеріальних стимулів (виступ у особистих супертурнірах тоді приносив нашим гравцям зиск, що багаторазово перевищував винагороду навіть за олімпійські медалі найвищого гатунку) національні збірні гідно відстоювали честь молододі держави на міжнародній арені. У 90-ті роки минулого століття і чоловіки, і жінки не раз здобували срібні та бронзові медалі. А в новому столітті їм підкорилися й найвищі олімпійські вершини.

Перше олімпійське золото чоловіки здобули 2004 року в іспанській Кальвії. Щоправда, через цей тріумф тодішньому президентові Шахової федерації України Віктору Петрову довелося пережити чимало неприємностей. Річ у тім, що Кубок Рассела в багажному відділенні літака чимось сплуснуло й ця срібна з позолотою історична реліквія вагою 3,7 кілограма мала жахливий вигляд. На щастя, знайшлася фірма, яка взялася за її реставрацію. Тепер можна вважати, що цей перехідний кубок – спільний витвір західних ювелірів і українських умільців. Було б прикро, якби всі ці зусилля послужили тільки закордонним шанувальникам шахового мистецтва, та наші шахісти віддячили майстрам і 2010 року вдруге здобули найвищу відзнаку «Турніру націй» у російському Ханті-Мансійську. Жінкам також удалося 2006 року здобути в італійському Турині олімпійське золото. До речі, за роки участі в шахових олімпіадах Україна перша в світі досягла подвійного золотого надбання, коли в активі і чоловіків, і жінок з'явилися найвищі нагороди цього змагання.

Отже, цей невеликий екскурс підтверджує, що обидві наші команди – реальні претенденти на олімпійські медалі найвищого гатунку.



Чоловіча збірна України на чолі з Василем Іванчуком (ліворуч)



І красиві, і розумні – так пишуть журналісти про наших шахісток

Фото Олени БОЙЦУН.

## А капітани — за спиною

У Стамбулі в чоловічому турнірі Всесвітньої шахової олімпіади виступило 155 збірних, у жіночому — 122. Нині це треті за масовістю змагання в світі, які за кількістю учасників поступають лише Олімпійським іграм і чемпіонатам світу з легкої атлетики. У складі кожної команди — 4 основні гравці й 1 запасний.

За середнім рейтингом обидві наші команди значилися серед фаворитів: чоловіки (Василь Іванчук, Руслан Пономарьов, Андрій Волокітін, Павло Ельянов, Олександр Моїсеєнко) — на другому місці слідом за збірною Росії, а жінки (Катерина Лагно, Марія Музичук, Наталія Жукова, Ганна Ушеніна, Інна Яновська) — четверті в списку, після команд Китаю, Росії та Грузії. На нинішній

## Прикра «маленька сенсація»

Перша половина змагання пройшла без особливих несподіванок: сильніші команди здебільшого вигравали у слабкіших, іноді, коли розрив у класі був не надто великий, траплялися нічії. Щоправда, сталося кілька маленьких сенсацій, коли в окремі партії маловідомий гравець відбирав лівочка або навіть очко в гросмейстера з рейтингом на кілька сотень пунктів вище, однак це не впливало на становище збірних, бо передовсім враховувалися командні очки, а сума індивідуальних результатів впливала тільки на один із додаткових показників.

На жаль, одна маленька сенсація стосувалася нашої команди. У другому турі Василь Іванчук грав чорними з катарським шахістом Мохамедом Аль-Модіахі. Львів'янин поступово переграв суперника, крім позиційної переваги, отримав і зайвого пішака, але через грубу помилку змушений був здати партію. Хоча загалом ми виграли матч із рахунком 3:1, однак непокоїла спортивна форма Іванчука, бо раніше всі медалі ми здобували лише тоді, коли він чудово грав на першій дошці. Це, так

## Хід на вагу золота

Дивним чином і чоловічій, і жіночій командам України випало одночасно грати з росіянами. До того ж у обох матчах на першій дошці наші суперники мали білий колір і йшли попереду на одне очко. Був шанс у разі перемоги, за яку дається два очки, їх випередити. Унікальність двобою полягала й у тому, що поки чинні олімпійські чемпіони (наші чоловіки та російські жінки) зустрічалися з попередніми чемпіонами. І всіх задовольняла лише перемога!

Спочатку хід матчів зберігався серйозно похвилюватися російських уболівальників. Іванчук на першій дошці не тільки швидко зрівняв позицію проти экс-чемпіона світу Володимира Крамника, а й поступово перехопив ініціативу, а потім перевів гру в ендшпіль із зайвим пішаком. Водночас на решті дощок зберігалася невизначена ситуація, причому москвич Олександр Грищук, розв'язуючи дебютні проблеми в партії з Пономарьовим, потрапив у найжорстокіший цейтнот. На російському провідному шаховому сайті всі партії матчу демонструвалися в режимі он-лайн, і один з уболівальників спробував «виправдати» можливу поразку своїх, заявивши, що в матчі проти п'яťох українців (!) грає лише троє росіян (!). Він мав на увазі, що за рідну команду виступає Сергій Ка-

## Синхронний виступ

В останніх турах, ніби надолужуючи дефіцит інтриги, сталося кілька вже великих сенсацій. Одноосібний лідер — збірна Росії несподівано програла команді США. А в жіночому турнірі китайки, які теж одноосібно лідирували, звели матч унічию проти збірної Казахстану, кожна з шахісток якої поступалася суперниці по дошці пунктів 300 рейтингу. Тож у підсумку росіян випередила за додатковими показниками збірна Вірменії, яка втретє здобула олімпійське золото. До речі, перед останнім туром за додатковими показниками на першому місці йшла чоловіча збірна Китаю, але українські гросмейстери виграли в неї з рахунком 3:1 і здобули бронзові нагороди.

олімпіаді запровадили нове правило для капітанів: їм не можна дивитися гравцям в очі, а розташовуватися вони повинні за їхніми спинами. Це зроблено для того, щоб унеможливити підказки, бо нині з допомогою комп'ютера в деяких складних позиціях можна швидко знайти несподіваний варіант, який людині й на думку не спаде.

Отже, й за складом учасників нинішнього змагання українські команди належали до фаворитів. Надалі все залежало від форми, в якій перебували шахісти, й, певною мірою, турнірного щастя, адже за такої кількості учасників на дистанції в 11 турів комусь обов'язково таланить, а хтось потрапляє в смугу невдач.

би мовити, обов'язкова умова загального успіху. Скажімо, на минулій олімпіаді Іванчук видав серію із шести перемог поспіль, установивши рекорд за всю повоєнну історію змагання, тобто з часу, коли воно набуло міжконтинентального характеру.

Іще через два тури поразка Василя від вірменського гросмейстера Левона Ароняна (тоді ми програли перший матч) уже переконливо засвідчила, що він не у формі. Раніше Іванчуку вдавалося зіграти без жодної поразки шість олімпіад поспіль — це теж історичний рекорд, а тут такий «низький старт». Та все ж і лідер збірної, і вся команда не опустили руки: більше Іванчук не програвав, а здобув у свій актив перемоги, що вирішували на нашу користь долю матчів і стали окрасою турнірної боротьби як яскраві зразки ефектної творчої гри.

Українки до восьмого туру не програли жодного матчу, щоправда, виграли не в усіх слабкіших команд, але й не поступилися могутнім збірним Китаю та Грузії. Вирішальним у розподілі медалей виявився саме восьмий тур.

рякін, якого Російська шахова федерація переманила з України, і він «підіграє» своїй історичній батьківщині.

Та все відбулося навпаки. Три партії врешті-решт закінчилися внічию, а от наш колишній співвітчизник приніс вирішальне очко російській команді, вигравши в зятятій боротьбі в Андрія Волокітіна. У шаховій партії гамбітним варіантом називається такий, коли жертвується матеріал заради позиційних вигод або інших переваг. Ми ж віддали не пішака або фігуру, а одного з найперспективніших у світі гравців, тож усі переваги також дісталися головному нашому суперникові.

Водночас українки звели матч із росіянками внічию. Проте втратили чудовий шанс перемогти й вийти в лідери. Та позиція, певно, ще довго переслідуватиме Наталію Жукову й снитиметься ночами. Граючи чорними проти Надії Косінцевої, вона зробила для перемоги все, точніше, майже все. Залишався останній штрих — нескладна красива комбінація, яку за кілька хвилин міг би знайти й першорозрядник. Але Жукова через цейтнот або напруження боротьби пішла конем не вперед під бій, а назад, і в довгому ендшпіль програла. Як з'ясується, той хід справді був на вагу золота.

Дуже схожа ситуація була й у жіночому турнірі. Тут росіянкам удалося випередити команду Китаю теж за додатковими показниками, зберігши статус олімпійських чемпіонок. А наші дівчата посіли третє місце. Цікаво, що в нас і чоловіки, і жінки набрали однакову кількість очок — 18, відставши на одне очко від перших і других призерів. І при цьому щастило більше їхнім суперникам...

Отже, наші команди здобули дві бронзові медалі. В інших видах спорту це був би триумф, а в шахах оцінімо такий результат скромніше — просто успіх.